

PRAWO WŁAŚCIWE DLA DOBREGO IMIENIA OSOBY FIZYCZNEJ I JEGO OCHRONY

Justyna Balcarczyk

MONOGRAFIE LEX

LEX

a Wolters Kluwer business

PRAWO WŁAŚCIWE DLA DOBREGO IMIENIA OSOBY FIZYCZNEJ I JEGO OCHRONY

Justyna Balcarczyk

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2014

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Wrocławski

Stan prawny na 1 września 2014 r.

Recenzent
Dr Marek Świerczyński

Redakcja serii
Janusz Barta
Ryszard Markiewicz
Alicja Pollesch

Wydawca
Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący
Ewa Wysocka

Łamanie
Wolters Kluwer

Układ typograficzny
Marta Baranowska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by Wolters Kluwer SA, 2014

ISBN 978-83-264-3427-3

ISSN 1897-4392

Wydane przez:
Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

I dedicate this book to my husband

Prawo kolizyjne w zakresie zniesławienia przypomina przygnębiające bagno wypełnione dygocącymi trzęsawiskami i zamieszkałe przez wykształconych, lecz ekscentrycznych profesorów, którzy teoretyzują o tajemniczych kwestiach w dziwnym i niezrozumiałym żargonie. Zwykły sędzia lub prawnik czuje się zagubiony, gdy musi się w to zanurzyć.

W.L. Prosper, *Interstate Publication*, Michigan Law Review 1953, vol. 51, s. 959

Spis treści

Wykaz skrótów / 13

Wstęp / 25

Rozdział 1

Prawo właściwe dla dobrego imienia / 29

- 1.1. Uwagi ogólne / 29
- 1.2. Porządki prawne, które nie przewidują odrębnych rozwiązań kolizyjnych dla dóbr osobistych / 31
- 1.3. Porządki prawne, które przewidują odrębne rozwiązania kolizyjne dla dóbr osobistych / 35
 - 1.3.1. Uwagi ogólne / 35
 - 1.3.2. Doktryna włoska i portugalska / 37
 - 1.3.3. Regulacja krajowa / 44
 - 1.3.3.1. Sytuacja do czasu uchwalenia ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe / 44
 - 1.3.3.2. Sytuacja w świetle ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe / 48
 - 1.3.3.3. Zastosowany łącznik / 50
 - 1.3.3.4. Wady łącznika obywatelstwa / 57
 - 1.3.3.5. Ewolucja podejścia do łącznika obywatelstwa / 69
 - 1.3.3.6. Ocena łącznika z art. 16 ust. 1 p.p.m. / 74
 - 1.3.3.7. Rozgraniczenie zakresu statutów / 84
 - 1.3.3.8. Zakres statutu z art. 16 ust. 1 p.p.m. / 91

Rozdział 2

Prawo właściwe dla ochrony dobrego imienia w systemach kontynentalnych / 98

- 2.1. Uwagi ogólne / **98**
- 2.2. Porządki prawne, które nie przewidują odrębnych rozwiązań kolizyjnych dla dóbr osobistych / **103**
 - 2.2.1. Uwagi ogólne / **103**
 - 2.2.2. Porządki prawne, które opierają prawo właściwe na łączniku miejsca deliktu / **105**
 - 2.2.2.1. Modele reguły *legis loci delicti* / **106**
 - 2.2.2.2. Wada powiązania *loci delicti* – wielomiejscowość deliktu / **130**
 - 2.2.2.3. Modyfikacje zasady *lex loci delicti* / **138**
 - 2.2.3. Miejsce zwykłego pobytu lub zamieszkania poszkodowanego / **152**
 - 2.2.4. Ochrona słabszej strony / **155**
 - 2.2.5. Miejsce zwykłego pobytu lub zamieszkania pozwanego / **156**
 - 2.2.6. Zgodność z fundamentalnymi zasadami prawa miejsca wydawcy / **158**
- 2.3. Porządki prawne, które przewidują odrębne rozwiązania kolizyjne dla ochrony dóbr osobistych / **160**
 - 2.3.1. Uwagi ogólne / **160**
 - 2.3.2. Doktryna polska / **161**
 - 2.3.2.1. Sytuacja do czasu uchwalenia ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe / **161**
 - 2.3.2.2. Sytuacja w świetle ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe / **164**
 - 2.3.2.3. Uwagi ogólne na tle normy art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe / **165**
 - 2.3.2.4. Zakres statutu / **176**
 - 2.3.2.5. Ocena art. 16 ust. 2 p.p.m. / **178**
 - 2.3.3. Bułgaria / **180**
 - 2.3.4. Węgry / **182**
 - 2.3.5. Belgia / **184**
 - 2.3.6. Litwa / **185**

- 2.3.7. Rumunia / **186**
- 2.3.8. Czechy / **187**
- 2.4. Norma regulująca prawo właściwe dla odpowiedzi prasowej oraz sprostowania / **187**
- 2.5. Klauzula porządku publicznego / **196**
 - 2.5.1. Uwagi wstępne / **196**
 - 2.5.2. Naruszenie klauzuli porządku publicznego przez brak ochrony dla dobrego imienia bądź jej niewystarczający zakres / **202**
 - 2.5.3. Naruszenie klauzuli porządku publicznego przez zakres roszczeń przyznanych poszkodowanemu przez prawo właściwe / **208**

Rozdział 3

Prawo właściwe dla ochrony dobrego imienia w systemach *common law* / 215

- 3.1. Uwagi ogólne / **215**
- 3.2. Prawo właściwe dla ochrony dobrego imienia w Wielkiej Brytanii – zasada *double actionability* / **217**
 - 3.2.1. Uwagi ogólne / **217**
 - 3.2.2. Prawo właściwe dla czynów niedozwolonych popełnionych za granicą i dochodzonych w Wielkiej Brytanii / **220**
 - 3.2.3. Prawo właściwe dla czynów niedozwolonych popełnionych na terytorium Wielkiej Brytanii / **223**
 - 3.2.4. Reforma prawa prywatnego międzynarodowego w latach 80. / **224**
 - 3.2.5. Zachowanie *status quo* i wyłączenie deliktu zniesławienia spod zakresu nowej ustawy kolizyjnej / **230**
- 3.3. Prawo właściwe dla ochrony dobrego imienia w Stanach Zjednoczonych / **234**
 - 3.3.1. Uwagi ogólne / **234**
 - 3.3.2. Prawo kolizyjne i jego rozwój za oceanem / **236**
 - 3.3.3. Prawo właściwe dla ochrony dobrego imienia. Uwagi wstępne / **243**
 - 3.3.3.1. Podstawowa zasada kolizyjna dla ochrony dobrego imienia w drugim *restatement* / **247**

- 3.3.3.2. Zasada kolizyjna drugiego *restatement* dla ochrony dobrego imienia w przypadku zniesławienia wielomiejscowego oraz dokonanego przez środki masowego przekazu / **249**
- 3.3.3.3. Praktyka sądowa w sprawach transgranicznego naruszenia dobrego imienia / **254**

Rozdział 4

Prawo właściwe dla ochrony dobrego imienia w prawie europejskim / 257

- 4.1. Uwagi ogólne / **257**
- 4.2. Kształtowanie się treści rozporządzenia Rzym II w zakresie prawa właściwego dla zobowiązań wynikających z naruszenia dobrego imienia / **258**
 - 4.2.1. Okres do czasu przyjęcia Traktatu o Unii Europejskiej / **258**
 - 4.2.2. Okres po przyjęciu Traktatu o Unii Europejskiej / **264**
 - 4.2.3. Wstępne prace nad europejskim instrumentem dotyczącym prawa właściwego dla deliktów / **268**
 - 4.2.4. Projekt rozporządzenia o prawie właściwym dla zobowiązań pozaumownych i jego losy ustawodawcze / **275**
 - 4.2.4.1. Projekt rozporządzenia o prawie właściwym dla zobowiązań pozaumownych autorstwa Komisji / **275**
 - 4.2.4.2. Stanowisko Parlamentu Europejskiego co do projektu rozporządzenia Rzym II / **278**
 - 4.2.4.3. Stanowisko Rady co do projektu rozporządzenia Rzym II / **281**
 - 4.2.4.4. Dalsze prace Komisji nad projektem rozporządzenia Rzym II / **287**
 - 4.2.4.5. Drugie czytanie projektu rozporządzenia Rzym II / **288**
 - 4.2.4.6. Dalsza procedura legislacyjna. Wyłączenie omawianego zagadnienia spod zakresu rozporządzenia Rzym II / **291**
 - 4.2.5. Realizacja tzw. klauzuli przeglądowej / **292**

- 4.3. Dalsze prace nad wspólną normą kolizyjną na poziomie europejskim dotyczącą ochrony dobrego imienia / **294**
- 4.4. Konsekwencje *status quo* / **296**
 - 4.4.1. Uwagi wstępne / **296**
 - 4.4.2. *Forum shopping* / **298**
 - 4.4.3. Turystyka zniesławieniowa / **301**
 - 4.4.4. Rewizja rozporządzenia Bruksela I / **308**
 - 4.4.5. Prace Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego / **309**

Rozdział 5

Proponowane przez doktrynę łączniki normy odnoszącej się do ochrony dobrego imienia na poziomie europejskim / 311

- 5.1. Uwagi ogólne / **311**
- 5.2. Stanowiska opowiadające się za zachowaniem *status quo* / **312**
- 5.3. Stanowiska opowiadające się za nowelizacją rozporządzenia Rzym II i możliwe łączniki kolizyjne / **315**
 - 5.3.1. Uwagi wstępne / **315**
 - 5.3.2. Łącznik prawa państwa zwykłego pobytu poszkodowanego w chwili wyrządzenia czynu niedozwolonego / **316**
 - 5.3.3. Łącznik prawa państwa, w którym powstaje szkoda / **317**
 - 5.3.4. *Lex fori* / **320**
 - 5.3.5. Zasada prawa państwa pochodzenia / **321**
 - 5.3.6. Teoria interesów państwowych / **327**
 - 5.3.7. Teoria rozróżnienia na zasady regulujące postępowaniem oraz zasady alokujące stratę / **330**
 - 5.3.8. Punkt ciężkości konfliktu / **334**
 - 5.3.9. Zasada najściślejszego związku / **336**
- 5.4. Konkluzje / **339**

Zakończenie / **343**

Wykaz literatury / **351**

Wykaz orzecznictwa / **395**

Wykaz skrótów

Akty prawne

1. Źródła prawa polskiego

- k.c.** ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 121 z późn. zm.)
- Konstytucja RP** Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- k.p.c.** ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.)
- p.p.m.** ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (Dz. U. Nr 80, poz. 432 z późn. zm.)
- p.p.m. z 1926 r.** ustawa z dnia 2 sierpnia 1926 r. o prawie właściwym dla stosunków prywatnych międzynarodowych (Dz. U. Nr 101, poz. 581 z późn. zm.)
- p.p.m. z 1965 r.** ustawa z dnia 12 listopada 1965 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (Dz. U. Nr 46, poz. 290 z późn. zm.)
- pr. pras.** ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe (Dz. U. Nr 5, poz. 24 z późn. zm.)

- u.r.t.** ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 43, poz. 226 z późn. zm.)
- u.u.c.o.** ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 680 z późn. zm.)

2. Źródła prawa europejskiego

- Bruksela I** rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. UE L 12 z 16.01.2001, s. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 19, t. 4, s. 42, z późn. zm.)
- Bruksela I bis** rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (wersja przekształcona) (Dz. Urz. UE L 351 z 20.12.2012, s. 1).
- dyrektywa o handlu elektronicznym** dyrektywa 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (Dz. Urz. UE L 178 z 17.07.2000, s. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 25, s. 399)
- konwencja brukselska** Konwencja z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych

	w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. UE C 27 z 26.01.1998, s. 1)
konwencja rzymska	Konwencja o prawie właściwym dla zobowiązań umownych, otwarta do podpisu w Rzymie dnia 19 czerwca 1980 r. (Dz. Urz. UE C 169 z 08.07.2005, s. 10, z późn. zm.)
projekt Parlamentu	sprawozdanie w sprawie projektu rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczącego prawa właściwego dla zobowiązań pozakontraktowych („Rzym II”) (COM[2003] 0427–C5–0338/2003–2003/0168[COD])
projekt prezydencji	Dokument Rady 7432/06 [16.03.2006] 2003/0168 (COD)
rozporządzenie 1346/2000	rozporządzenie Rady (WE) nr 1346/2000 z dnia 29 maja 2000 r. w sprawie postępowania upadłościowego (Dz. Urz. UE L 160 z 30.06.2000, s. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 19, t. 1, s. 191, z późn. zm.)
rozporządzenie Bruksela II bis	rozporządzenie Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczące jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylające rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz. Urz. UE L 338 z 23.12.2003, s. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 19, t. 6, s. 243, z późn. zm.)
rozporządzenie Rzym I	rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych („Rzym I”) (Dz. Urz. UE L 177 z 04.07.2008, s. 6, z późn. zm.)
rozporządzenie Rzym II	rozporządzenie (WE) nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca

- 2007 r. dotyczące prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych („Rzym II”) (Dz. Urz. UE L 199 z 31.07.2007, s. 40)
- rozporządzenie Rzym III** rozporządzenie Rady (UE) nr 1259/2010 z dnia 20 grudnia 2010 r. wprowadzające w życie wzmocnioną współpracę w dziedzinie prawa właściwego dla rozwodu i separacji prawnej (Dz. Urz. UE L 343 z 29.12.2010, s. 10)
- rozporządzenie Rzym IV** rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (Dz. Urz. UE L 201 z 27.06.2012, s. 107, z późn. zm.)
- TFUE** Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, s. 47)
- traktat lizboński** Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, sporządzony w Lizbonie dnia 13 grudnia 2007 r. (Dz. U. z 2009 r. Nr 203, poz. 1569)
- traktat z Amsterdamu** Traktat zmieniający Traktat o Unii Europejskiej, Traktaty ustanawiające Wspólnoty Europejskie i niektóre związane z nimi akty (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/31 z późn. zm.)
- traktat z Nicei** Traktat z Nicei zmieniający Traktat o Unii Europejskiej, Traktaty ustanawiające Wspólnoty Europejskie i niektóre związane z nimi akty (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/32 z późn. zm.)

TUE	Traktat o Unii Europejskiej, sporządzony w Maastricht dnia 7 lutego 1992 r. (wersja skonsolidowana Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, s. 13)
TWE/traktat rzymski	Traktat z dnia 25 marca 1957 r. ustanawiający Wspólnotę Europejską (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2 z późn. zm.); poprzednio Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą
wstępny projekt rozporządzenia Rzym II	Consultation on a preliminary draft proposal for a council regulation on the law applicable to non-contractual obligations, http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/rome_ii/news_hearing_rome2_en.htm .

3. Kodyfikacje prawa prywatnego międzynarodowego

belgijskie p.p.m.	Code de droit international privé M.B., 27 juill. 2004, p. 57344
BGB	niemiecki kodeks cywilny z 1896 r. – Bürgerliches Gesetzbuch
bułgarskie p.p.m.	Кодекса на международното частно право, ogłoszone w State Gazette nr 42 z dnia 17 maja 2005 r., weszło w życie 1 marca 2008 r., dostępne na stronie: http://www.ifrc.org/Docs/idrl/868EN.pdf
czeskie p.p.m.	Zákon o mezinárodním právu soukromém, Předpis č. 91/2012 Sb., wersja angielska dostępna na stronie http://www.czechlegislation.com/en/91-2012-sb .
drugie <i>restatement</i>	American Law Institute, Restatement of the Law, Conflict of Laws, Washington 1969
EGBGB/niemieckie p.p.m.	Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche

estońskie p.p.m.	Rahvusvahelise eraõiguse seadus. – RT I 2002, 35, 217; RT I 2009, 59, 385. Tekst w języku angielskim dostępny na stronie: http://www.legaltext.ee/en/andmebaas/ava.asp?m=022
grecki kodeks cywilny	Αστικό Κώδικα (Astikos kodikas)
hiszpański kodeks cywilny	Código Civil Español, Aprobado por R.D. del 24 de julio de 1889
holenderskie p.p.m. w zakresie deliktów	Wet van 11 april 2001, houdende regeling van het conflictenrecht met betrekking tot verbintenissen uit onrechtmatige daad, dostępne na stronie: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2001-190.html .
litewskie p.p.m. pierwsze <i>restatement</i>	Valstybės įstatymas. 2000. Nr 74–2262 American Law Institute, Restatement of the Law, Conflict of Laws, Washington 1934
portugalskie p.p.m.	Decreto-Lei n.º 47344/66, de 25 de Novembro (Código Civil)
rumuńskie p.p.m.	Legea 105/1992 cu privire la reglementarea raporturilor de drept internațional privat, opublikowane w Monitorul Oficial nr 245 z dnia 1 października 1992 r.
słoweńskie p.p.m.	Zakon o mednarodnem zasebnem pravu in postopku, Uradni list Republike Slovenije 1999, nr 56
szwajcarskie p.p.m.	Bundesgesetz vom 18. Dezember 1987 über das Internationale Privatrecht (IPRG)
The SPEECH Act	Securing the Protection of our Enduring and Established Constitutional Heritage Act, Pub. L. No. 111–223, 124 Stat. 2380 (2010) (codified 28 U.S.C. §§ 4101-05)
włoski kodeks cywilny	Codice civile (Regio Decreto 16 marzo 1942, n. 262)

włoskie p.p.m. Diritto Internazionale Privato, Legge 31 maggio 1995, n. 218, Suppl. ord. GU Serie gen. 128 del 3 giugno 1995

4. Akty prawa międzynarodowego

- EKPCiPW** europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.)
- konwencja genewska** Konwencja dotycząca statusu uchodźców sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 119, poz. 515 z późn. zm.)
- konwencja monachijska** Konwencja Międzynarodowej Komisji Stanu Cywilnego nr 19 o prawie właściwym dla imion i nazwisk sporządzona w Monachium dnia 5 września 1980 r. Tekst w języku angielskim dostępny na stronie: <http://ciec1.org/Conventions/Conv19Angl.pdf>
- konwencja o obywatelstwie** Europejska konwencja o obywatelstwie otwarta do podpisu w Strasburgu 6 listopada 1997 r.

Czasopisma i publikatory

- ADR** ADR Arbitraż i Mediacja
- AEDIPr.** Anuario Español de Derecho Internacional Privado
- BGHZ** Bundesgesetzblatt Entscheidungssammlung des Bundesgerichtshofes in Zivilsachen
- ECR** European Court Reports
- EIRP** European Intellectual Property Review

EP	Edukacja Prawnicza
EPS	Europejski Przegląd Sądowy
GRUR Int.	Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, Internationaler Teil
GRUR-Prax	Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, Praxis im Immaterialgüter- und Wettbewerbsrecht
IPRax	Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts
JZ	Juristenzeitung
KPP	Kwartalnik Prawa Prywatnego
KPPM	Kwartalnik Prawa Prywatnego Międzynarodowego
MP	Monitor Prawniczy
NIPR	Nederlands Internationaal Privaatrecht
NP	Nowe Prawo
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNC-ZD	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna. Zbiór Dodatkowy
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A
PiP	Państwo i Prawo
PPC	Polski Proces Cywilny
PPH	Przegląd Prawa Handlowego
PPPM	Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego
PS	Przegląd Sądowy
PWPM	Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego Europejskiego i Porównawczego

RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SC	Studia Cywilistyczne
SP	Studia Prawnicze
St. iur.	Studia Iuridica
UNSW Law Journal	University of New South Wales Law Journal
Zb. Orz. MTS	Zbiór Orzeczeń Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości
ZNUJ	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNUJ PP	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Prawnicze
ZNUJ PPWI	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej
ZP BAS	Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych

Inne

EKPC	Europejska Komisja Praw Człowieka
ETPC	Europejski Trybunał Praw Człowieka
GEDIP	Europejska Grupa Prawa Prywatnego Międzynarodowego
JHA	Rada Unii Europejskiej do spraw Wymiaru Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych
JURI	Komisja Prawna
Komitet Rzym II	Komitet do spraw Prawa Cywilnego (Rzym II)
LIBE	Komisja Wolności Obywatelskich, Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych
MTS	Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny

orzeczenie <i>Fiona Shevill</i>	wyrok TSUE z dnia 7 marca 1995 r. w sprawie C-68/93 Fiona Shevill i inni v. Presse Alliance SA, ECR 1995, s. I-415
orzeczenie <i>Garcia Avello</i>	wyrok TSUE z dnia 2 października 2003 r. w sprawie C-148/02 Carlos García Avello v. Państwo Belgijskie, ECR 2003, s. I-11613
orzeczenie <i>Grunkin-Paul</i>	wyrok TSUE z dnia 14 października 2008 r. w sprawie C-353/06 Grunkin-Paul, Zb. Orz. 2008, s. I-7639
orzeczenie <i>Konstantinidis</i>	wyrok TSUE z dnia 30 marca 1993 r. w sprawie C-168/91 Christos Konstantinidis v. Stadt Allensteig i Landratsamt Calw-Ordnungsamt, ECR 1993, s. I-1191
orzeczenie <i>Martinez</i>	wyrok TSUE z dnia 25 października 2011 r. w sprawie C-509/09 eDate Advertising GmbH v. X oraz Olivier Martinez i Robert Martinez v. MGN Limited, LEX nr 969347
orzeczenie w sprawach połączonych C-509/09 i C-161/10	wyrok TSUE z dnia 25 października 2011 r. w sprawie C-509/09 eDate Advertising GmbH v. X oraz C-161/10 Olivier Martinez i Robert Martinez v. MGN Limited, LEX nr 969347
raport JLS/2007/C4/028	Comparative Study on the Situation in the 27 Member States as regards the Law Applicable to Non-contractual Obligations arising out of violations of Privacy and Rights Related to Personality, JLS/2007/C4/028. Final Report, http://ec.europa.eu/justice/civil/files/study_privacy_en.pdf
SA	sąd apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
SO	sąd okręgowy
TK	Trybunał Konstytucyjny
TSUE	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej

wniosek Komisji

Wniosek Komisji Europejskiej z dnia 14 grudnia 2010 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych COM(2010) 748, 2010/0383 (COD)

Wstęp

Twierdzenie dotyczące umiędzynarodowienia życia codziennego pada stosunkowo często w różnych kontekstach. Jego potwierdzenia nie trzeba jednak szukać w fachowej literaturze bądź prasie, lecz wystarczy przejść się wokół wrocławskiego rynku i przysłuchać turystom. Liczby języków, jakimi się posługują, nie będzie można zliczyć na palcach obu rąk. To samo spostrzeżenie można odnieść do portali społecznościowych. Ci, którzy z nich korzystają, w żadnym razie nie są ograniczani terytorialnie ani w kontekście pochodzenia osób, z którymi się kontaktują, ani komentowanych treści, ani w końcu języka, w jakim opinie te są wyrażane.

Powyższe doprowadziło do całkowitej zmiany roli prawa prywatnego międzynarodowego. Ze stosunkowo mocno osadzonej w doktrynie dziedziny prawa kolizjonistyka przekształciła się w zbiór zasad, których znajomość jest niezbędna w dzisiejszej rzeczywistości, teraz bowiem przekroczenia granicy częstokroć nawet nie zauważamy. To, jakiej kolosalnej zmiany uległo prawo prywatne międzynarodowe, uświadamiałam sobie za każdym razem, gdy byłam pytana przez osoby niemające wykształcenia prawniczego o temat mojej monografii. Odpowiadając, posługiwałam się przykładem portalu społecznościowego i zamieszczonego tam przez osobę przebywającą za granicą nieprzychylnego wpisu. Liczba przykładów, które słyszałam, i rad, których mi udzielano, za każdym razem otwierała mi oczy na to, z jakim zainteresowaniem spotykają się „teorie Savigny'ego”. I jak olbrzymie mają znaczenie.

Wybór tematyki poniższej monografii jest zakorzeniony w moich zainteresowaniach naukowych z poprzedniego etapu mojej pracy uniwersyteckiej, zakończonego obroną pracy doktorskiej. Dotyczyła ona problematyki nabierania przez jedno z dóbr osobistych – wizerunek – wartości majątkowej. Jako że od rozpoczęcia opracowywania tej problematyki dobra osobiste uznawałam za jedno z najciekawszych zagadnień

prawa cywilnego, kontynuacja badań w tym zakresie jawiła mi się jako naturalna konsekwencja mojej wcześniejszej ścieżki naukowej. Los w tym przypadku zadecydował trochę za mnie, gdyż po uzyskaniu stopnia adiunkta zostałam poproszona o poprowadzenie zajęć dydaktycznych dotyczących prawa prywatnego międzynarodowego. Pozwoliło mi to odkryć tę dziedzinę, którą do tamtego czasu zgłębiałam bardziej od strony praktycznej niż naukowej. Dziedzinę, którą określam mianem „matematyki w prawie”. Tym samym połączenie obu tych płaszczyzn naukowych i zajęcie się problematyką dóbr osobistych w ujęciu transgranicznym stało się faktem.

Moją pierwszą próbą podjęcia tej tematyki był artykuł opublikowany w 2011 r. w *Przeglądzie Prawa Prywatnego Międzynarodowego*. Dotyczył on historii legislacyjnej wyłączenia zobowiązań pozaumownych wynikających z naruszenia prawa do prywatności i innych dóbr osobistych, w tym zniesławienia, spod zakresu regulacji rozporządzenia (WE) nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. dotyczącego prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych („Rzym II”) (Dz. Urz. UE L 199 z 31.07.2007, s. 40). Został na nim oparty rozdział 4 niniejszej monografii. Kolejnym krokiem była publikacja przybliżająca turystykę zniesławieniową. Następnie badania kontynuowałam w trakcie rocznego pobytu na Chicago-Kent College of Law w ramach stypendium Fulbrighta oraz w Instytucie Maxa Plancka w Hamburgu, korzystając z dobrodziejstw tamtejszej biblioteki. Te doświadczenia uświadomiły mi wagę analizowanej problematyki oraz liczbę możliwych rozwiązań. Otworzyły mi także oczy na *status quo* istniejące na gruncie prawa europejskiego oraz na jego konsekwencje, które dalece przewyższyły to, co było możliwe do przewidzenia w momencie podjęcia decyzji o nadaniu takiego kształtu powyższemu instrumentowi prawa europejskiego.

Poniższa monografia składa się z pięciu rozdziałów, przy czym ustalenie ich kolejności było jednym z większych wyzwań związanych z całą pracą.

Rozdział 1 w sposób naturalny analizuje problematykę prawa właściwego dla przedmiotu ochrony. Rozważania toczone są dwutorowo – najpierw analizie poddane są te systemy, które nie przewidują odrębnej normy wskazującej na prawo właściwe dla dobrego imienia. Celem rozważań będzie poszukiwanie odpowiedzi na pytanie dotyczące powodu takiego stanu rzeczy. Na drugim biegunie znajdują się natomiast te porządki, które zawierają zasadę kolizyjną dla treści oraz znaczenia

praw osobowości. Jako że jednym z nich jest ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (Dz. U. Nr 80, poz. 432 z późn. zm.), jej zostanie poświęcona szczególna uwaga. Rozważania zostaną więc skupione zarówno na łączniku przewidzianym w art. 16 ust. 1 p.p.m., jak i na jego ocenie.

Dalsze części pracy dotyczą już ochrony dobrego imienia. Problematyka ta jest przedmiotem regulacji art. 16 ust. 2 i 3 p.p.m., co jest efektem wyłączenia tego zagadnienia spod zakresu regulacji rozporządzenia Rzym II. Biorąc pod uwagę chronologię, to właśnie tej kwestii należało poświęcić uwagę w rozdziale 2. Takie ułożenie rozważań, choć systemowo poprawne, nie pozwoliłoby na przybliżenie w pierwszej kolejności znaczenia każdego z łączników, wykorzystywanych w różnych systemach prawnych do ustalenia prawa właściwego dla ochrony dobrego imienia wraz z zaletami oraz wadami. Z tego powodu rozdział 2 dotyczy ochrony dobrego imienia w systemach prawa kontynentalnego, pomimo że pozostawienie tej problematyki w rękach krajowych ustawodawców jest konsekwencją decyzji podjętej na etapie legislacji europejskiej. Analogicznie do rozdziału 1, ta część pracy oddzielnie analizuje te systemy, które przewidują odrębną normę kolizyjną tyącą się tej problematyki, od tych porządków, które zaliczają ją do zakresu zasady ogólnej deliktowej. Jako że do pierwszej z tych grup zalicza się także krajowy porządek prawny, jemu zostanie poświęcona szczególna uwaga. Następnie rozważania zostaną przeniesione na grunt *legis responsi* oraz klauzuli porządku publicznego, która dla omawianego zagadnienia ma niebagatelne znaczenie.

Rozdział 3 przybliży rozwiązania istniejące w przedmiocie prawa właściwego dla ochrony dobrego imienia w systemach *common law*. W tym przypadku rozważania zostaną poprowadzone szerzej i przed przejściem do zagadnienia podstawowego przedstawione będzie tło, na jakim zasada kolizyjna dla ochrony dobrego imienia funkcjonuje. Bez takiego wprowadzenia analiza szczegółowa, bez osadzenia w rzeczywistości systemów anglosaskich, nie byłaby czytelna.

Kolejna część pracy – rozdział 4 – opisuje rozwój wydarzeń na arenie europejskiej oraz powody wyłączenia prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych wynikających z naruszenia prawa do prywatności i innych dóbr osobistych, w tym zniesławienia, spod zakresu regulacji rozporządzenia Rzym II. Jest to jeden z przykładów przegranej prawa z polityką i to bardzo bolesny, jako że w momencie podejmowania decyzji w tym zakresie żaden z unijnych polityków nie wyobrażał

sobie, jak potężnym echem odbije się ta decyzja na arenie międzynarodowej i jakie konsekwencje przyniesienie.

Ostatni rozdział jest poświęcony przybliżeniu możliwych scenariuszy na przyszłość oraz postulatów, jakie są wysuwane w literaturze przedmiotu co do wypełnienia luki powstałej w wyniku wyłączenia z art. 1 ust. 2 lit. g rozporządzenia Rzym II. Rozważania zostaną zamknięte próbą wskazania możliwego scenariusza na przyszłość oraz opinią autorki co do europejskiej zasady kolizyjnej wyznaczającej prawo właściwe dla ochrony dobrego imienia, które to prawo mogłoby potencjalnie zyskać szerszą akceptację.

Na bazie powyższego wprowadzenia oraz oddawanej w ręce monografii wypada wyrazić życzenie, aby pochodzący z amerykańskiej publikacji z lat 50. cytat poprzedzający niniejszy wstęp z racji zarówno upływu czasu, jak i zmiany podejścia do kolizjonistyki okazał się już nieaktualny. Niniejsza rozprawa jest przy tym nieśmiałą próbą zaprzeczenia mu.

Rozdział 1

Prawo właściwe dla dobrego imienia

1.1. Uwagi ogólne

W niniejszym rozdziale przedmiotem omówienia są reguły prawa prywatnego międzynarodowego wyznaczające prawo właściwe dla dobrego imienia. W tej kwestii na płaszczyźnie prawoporównawczej można jednak wskazać na dwa skrajne poglądy. Zgodnie z pierwszym potrzeba wyodrębnienia niezależnej zasady kolizyjnej dotyczącej tego zagadnienia nie istnieje i wystarczające jest oparcie się na regulacji prawa właściwego dla ochrony dobra osobistego, które uległo naruszeniu. Stanowisko to jest szczególnie reprezentowane w doktrynie niemieckiej. Jemu zostanie poświęcona uwaga w początkowej części rozważań.

Następnie analizie zostanie poddane stanowisko przewidujące rozdzielenie z punktu widzenia prawa prywatnego międzynarodowego normy wskazującej na prawo właściwe dla dóbr osobistych od reguły kolizyjnej dotyczącej ich ochrony. W tym zakresie można wyodrębnić dwie główne drogi rozwoju, różniące się przesłankami, z których wywodzony był zastosowany łącznik. Zgodnie z pierwszą, reprezentowaną przez naukę włoską oraz portugalską, punktem wyjścia było zagadnienie prawa właściwego dla nazwiska, któremu z perspektywy prawa prywatnego międzynarodowego przypisywano znaczenie samoistne. Następnie, w wyniku rozwoju doktryny, objęło ono swoim zakresem pozostałe zindywidualizowane i skonkretyzowane dobra odnoszące się do sfery uczuć ludzkich¹. Z odmienną sytuacją mamy do czynienia na gruncie krajowym, gdzie dobro osobiste było objęte zakresem statutu personal-

¹ Parafrazując stwierdzenie z wyroku SN z dnia 10 lipca 1975 r., I CR 356/75, OSP 1976, z. 12, poz. 232.

nego². Wydaje się, iż źródłem takiego postrzegania dóbr osobistych z perspektywy kolizyjnej było ich definiowanie jako zespołu cech osobistych człowieka³, co przy ujęciu statutu personalnego jako porządku prawnego, do którego trzeba się kierować we wszystkich sprawach z osobą związanych, czyli jej atrybutów osobistych⁴, w sposób oczywisty skutkowało zaliczeniem dóbr osobistych do tegoż statutu⁵. W takiej sytuacji, w razie poszukiwania prawa właściwego dla ochrony naruszonego dobra, ustalenie jego treści przybierało postać kwestii wstępnej.

Taka rozbieżność w rozwoju porządków prawnych przewidujących dla istnienia i treści dóbr osobistych odrębną normę kolizyjną nie powinna dziwić, jeśli weźmiemy pod uwagę odmienności w losach państw, które w swojej regulacji kolizyjnej odróżniają normę kolizyjną odnoszącą się do dobra osobistego od zasady wskazującej na prawo właściwe dla jego ochrony. Warto zaznaczyć, iż zarówno Polska, jak i Włochy oraz Portugalia są zaliczane do państw emigracyjnych⁶, lecz w przypadku tych ostatnich problematyka prawa właściwego dla nazwiska ze zrozumiałych powodów była zdecydowanie częściej przedmiotem analizy niż w przypadku obywateli polskich. Z racji zamknięcia granic i ograniczenia powrotu z emigracji, w rodzimej kolizjonistyce do końca lat 80. zagadnienie prawa właściwego dla nazwiska nie miało większego znaczenia praktycznego. Z tych przyczyn w trakcie rozwoju zarówno doktryny włoskiej, jak i portugalskiej w przedmiocie prawa właściwego dla dobra osobistego służącego do identyfikacji człowieka problem nie miał doniosłej wagi na gruncie krajowym. W tym, w opinii autorki ni-

² B. Walaszek, M. Sośniak, *Zarys prawa prywatnego międzynarodowego*, Warszawa 1973, s. 141.

³ Dla przykładu warto przytoczyć orzeczenie SN z dnia 10 czerwca 1977 r., II CR 187/77, LEX nr 7947, definiujące dobra osobiste jako „ogół czynników mających na celu zapewnienie obywatelowi rozwoju jego osobowości, ochronę jego egzystencji i zapewnienie mu prawa do korzystania z tych dóbr, które są dostępne na danym etapie rozwoju społeczno-ekonomicznego społeczeństwa, a które sprzyjają zachowaniu cech odrębności i związaniu ze społeczeństwem, w którym żyje”.

⁴ W. Ludwiczak, *Międzynarodowe prawo prywatne*, Poznań 1996, s. 160.

⁵ G. Tedeschi, zwracając uwagę na terminologię, dokonuje rozróżnienia pomiędzy terminami „statut personalny”, „prawo personalne” w rozumieniu kontynentalnym oraz *common law*. Zob. G. Tedeschi, „*Personal Status*” and „*Statut personnel*”, *McGill Law Journal* 1969, vol. 15, s. 452 i n.

⁶ M. Duszczyk, *Doświadczenia wybranych państw członkowskich Unii Europejskiej w zakresie migracji powrotnych*, CMR Working Papers, Prace Migracyjne 2007, no. 21/79, s. 5 i n.

niejszej rozprawy, należy upatrywać czynniki, które zadecydowały o odmiennych źródłach wyodrębnienia samoistnej reguły kolizyjnej dla dóbr osobistych. Ta odmienna geneza nie zmienia jednak faktu, iż rozwój prawa prywatnego międzynarodowego w analizowanym zakresie we wskazanych trzech państwach doprowadził do identycznego rozwiązania polegającego na objęciu tej problematyki kolizyjnej identycznym łącznikiem.

1.2. Porządki prawne, które nie przewidują odrębnych rozwiązań kolizyjnych dla dóbr osobistych

Jak już wspomniano we wstępie – aktualnie można wyodrębnić jedynie trzy państwa, które w swoim porządku kolizyjnym przewidują odrębną normę kolizyjną istnienia oraz treści dobra osobistego. Przedstawiciele doktryny w pozostałych krajach, optując za rozwiązaniem nieprzewidującym takiego rozczłonkowania statutu, wysuwają na poparcie takiego stanowiska liczne argumenty. Szczególnie zaciekle dyskusja odnośnie do analizowanej kwestii miała miejsce w nauce niemieckiej, stąd zasadne wydaje się przywołanie argumentów popierających takie ujęcie, jakie zostały wysunięte na gruncie tamtejszego porządku kolizyjnego.

Próby systematyki stanowisk opowiadających się za brakiem konieczności rozdzielania statutów i odróżnienia normy kolizyjnej odnoszącej się do istnienia i treści dóbr osobistych od zasady wyznaczającej prawo właściwe dla ich ochrony podjęła się Elsa Dias Oliveira⁷. Jej zdaniem wśród przedstawicieli tej doktryny można wskazać na dwie podstawowe koncepcje. Pierwsza z nich na płaszczyźnie materialnoprawnej nie uznaje autonomii dóbr osobistych, przyznając im jedynie charakter defensywny. Oznacza to, iż doniosłość prawna dóbr osobistych ujawnia się dopiero w obliczu bezprawnego wkroczenia w nie⁸.

⁷ E.D. Oliveira, *Da responsabilidade civil extracontratual por violação de direitos de personalidade em Direito Internacional Privado*, Coimbra 2011, s. 243.

⁸ P. Bourel, *Du rattachement de quelques délits spéciaux en droit international privé*, Recueil des Cours de l'Académie de Droit International de La Haye 1989, vol. 214, s. 326. Należy jednak wskazać, iż twierdzenie powołane przez P. Bourela mogło być zasadne odnośnie do prawa francuskiego, lecz jedynie do lat 50. XX wieku. Wówczas to bowiem doktryna odmawiała dobrom osobistym charakteru praw podmiotowych. Tak R. Nerson, *Les droits extrapatrimoniaux*, Lyon 1939; P. Roubier, *Droits subjectif et situations juridi-*

Justyna Balcarczyk – doktor nauk prawnych; radca prawni; adiunkt w Zakładzie Prawa Cywilnego i Prawa Międzynarodowego Prywatnego na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego; w 2005 r. uzyskała tytuł LL.M. z zakresu prawa amerykańskiego nadany przez The Catholic University of America w Waszyngtonie; stypendystka fundacji Fulbrighta (IIT Chicago-Kent College of Law) oraz Instytutu Maxa Plancka w Hamburgu; autorka publikacji z dziedziny prawa cywilnego, w szczególności dotyczących problematyki dóbr osobistych, prawa prasowego oraz prawa autorskiego, a także prawa prywatnego międzynarodowego.

■ W monografii przedstawiono tematykę transgranicznego naruszenia dobrego imienia osoby fizycznej, zwłaszcza w zakresie prawa właściwego dla dobrego imienia oraz kolizyjnoprawne kwestie jego ochrony. Oprócz rozważań poświęconych łącznikom istniejącym w obrębie tego zagadnienia w normach prawa kolizyjnego państw europejskich, szczególna uwaga została poświęcona nowym rozwiązaniom przyjętym przez krajowego ustawodawcę w art. 16 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe.

■ Autorka omawia także konstrukcje dotyczące prawa właściwego dla ochrony dobrego imienia w systemach *common law* – w Wielkiej Brytanii oraz Stanach Zjednoczonych. Odwołuje się również do aktualnych wydarzeń mających miejsce na gruncie prawa europejskiego w przedmiocie prawa właściwego dla ochrony dóbr osobistych oraz wskazuje potencjalne rozwiązania tego kontrowersyjnego tematu.

■ Książka przeznaczona jest dla prawników praktyków specjalizujących się w zagadnieniach transgranicznych oraz dla przedstawicieli doktryny prawa cywilnego. Będzie przydatna także osobom zajmującym się problematyką prasy oraz kolizyjnoprawnymi aspektami deliktów.

Uniwersytet Jagielloński

SERIA REKOMENDOWANA PRZEZ KATEDRĘ PRAWA WŁASNOŚCI
INTELEKTUALNEJ WYDZIAŁU PRAWA I ADMINISTRACJI UJ

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-264-3427-3

9 788326 434273

Cena 99 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01
zamowienia.książki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

